ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.77:330.567.22

Н. В. Ткаченко, д. е. н., професор,
В. В. Виговська, к. е. н., доцент

БАНКІВСЬКЕ СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Анотація. *Досліджено особливості розвитку банківського споживчого кредитування. Охарактеризовано кредитну активність українських банків у сучасних умовах. Виявлено лідерів та аутсайдерів у регіональному розподілі обсягів виданих споживчих кредитів банками України. Сформульовано стримуючі причини розвитку споживчого кредитування та перспективи розвитку даного напрямку українського банківського бізнесу.*

Ключові слова: *споживче кредитування, роздрібний кредит, домашні господарства, кредитна активність, роздрібний кредитний портфель, регіональний розподіл.*

Н. В. Ткаченко, д. э. н., профессор,
В. В. Выговская, к. э. н., доцент

БАНКОВСКОЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЕ КРЕДИТОВАНИЕ: РЕГИОНАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ И ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

Аннотация. *Исследованы особенности развития банковского потребительского кредитования. Охарактеризована кредитная активность украинских банков в современных условиях. Выявлены лидеры и аутсайдеры в региональном распределении объемов выданных потребительских кредитов банками Украины. Сформулированы сдерживающие причины развития потребительского кредитования и перспективы развития данного направления украинского банковского бизнеса.*

Ключевые слова: *потребительское кредитование, розничный кредит, домашнее хозяйство, кредитная активность, розничный кредитный портфель, региональное распределение.*

N. V. Tkachenko, Doctor of Economic Sciences, Professor
V. V. Vyhovska, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor

BANKING CONSUMER CREDITING: REGIONAL DIMENSION AND MAIN TRENDS OF DEVELOPMENT

Abstract. *The peculiarities of the banking consumer crediting is investigated. The credit activity of Ukrainian banks in modern conditions is characterized. The leaders and outsiders in the regional distribution of the volume of consumer loans of Ukrainian banks are identified. The constraints causes of development of consumer crediting and prospects of development of this direction of Ukrainian banking business are formulated.*

Keywords: *consumer loans, retail credit, households, credit activity, the retail loan portfolio, regional distribution.*

Постановка проблеми. Дієвість функціонування банківської системи є необхідною умовою ефективного розвитку економіки будь-якої країни. Ринок банківських послуг поступово наближується до стадії насичення, що означає з одного боку, збільшення кількості клієнтів, які користуються банківськими послугами і продуктами, а з іншого, – вимагає від банківських установ постійної модернізації підходів щодо взаємодії з клієнтами, зокрема й в плані побудови довгострокових партнерських відносин та постійного переосмислення моделі продажу банківських продуктів.

Подальший розвиток банківської системи, зокрема, та економічне пожвавлення економіки в цілому, неможливо уявити без кредитування. Особливу соціальну роль виконує споживче кре-

Н. В. Ткаченко, В. В. Виговська, 2015
(cc) BY-NC

дитування, оскільки воно сприяє підвищенню рівня поточного споживання благ населенням. Варто відмітити, що сьогодні важливим завданням є не лише формування у домогосподарств кваліфікованого попиту з огляду на адекватну оцінку корисності банківського споживчого кредитування, але й дослідження переваг і ризиків користування цим банківським продуктом. Все вище зазначене обумовлює необхідність виявлення перешкод та каталізаторів розвитку банківського споживчого кредитування в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням окресленої проблематики займалися багато вітчизняних науковців, серед яких Ю. Вітка [1], А. Волков [2], С. Глущенко [3], Ю. Грищук [4], А. Харченко [5, 6], К. Черкашина [7], Н. Шабанова [8] та ін. Разом з тим, питання розвитку споживчого банківського кредитування в регіональному зрізі на теперішньому етапі залишаються малодослідженими. Окрім того, постійної актуалізації набувають вектори подальшого розвитку споживчого кредитування з огляду на зовнішні виклики, внутрішні загрози та неефективні дії влади, що в цілому викликають потребу у виявленні позитивних і негативних тенденцій для швидкого реагування та подолання кризових явищ у банківській діяльності.

Метою статті є дослідження сучасного стану банківського споживчого кредитування в Україні, з'ясування регіональної його архітектоніки та перспектив подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Вперше поняття споживчого кредиту виникло ще в VI ст. до нашої ери на території сучасного Ізраїлю. До теперішнього часу воно не зникло з науково-прагматичного обігу, а навпаки змушує як теоретиків, так і практиків постійно полемізувати над його змістовним навантаженням. Так, за переконаннями Н. Н. Шабанової, споживчий кредит спрямований безпосередньо на задоволення споживчих потреб населення [8]. Дещо розширює власне визначення розглядуваного поняття С. В. Глущенко, подаючи його як «грошові кошти, які надаються населенню на задоволення потреб кінцевого споживання» [3, с. 91].

Нерідко споживчий кредит ототожнюється із роздрібним. Але, не вдаючись до детального аналізу щодо відмінностей в трактуванні цих понять (оскільки це має бути окреме дослідження), погоджуємося із міркуваннями українського вченого А. М. Харченко. За ним споживчий кредит видається для задоволення лише особистих потреб фізичних осіб, тоді як роздрібний кредит надається як для задоволення поточних споживчих потреб, так і на інвестиційні цілі [6].

Споживче кредитування характеризується позитивними й негативними аспектами (рис. 1).

Рис. 1. Систематизація позитивних і негативних аспектів споживчого кредитування для основних учасників кредитної угоди

Джерело: складено автором

Н. В. Ткаченко, В. В. Виговська, 2015

(cc) BY-NC

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Проведемо аналітичне дослідження та виявимо основні тенденції розвитку банківського споживчого кредитування впродовж останніх років. В таблиці 1 наведено динаміку обсягів кредитів, виданих банками впродовж 2010-2014 років на задоволення потреб домогосподарств.

Таблиця 1

Динаміка обсягів кредитів, наданих банківськими установами у розрізі регіонів домашнім господарствам, млн грн

Область	2010	2011	2012	2013	2014	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013
АР Крим та м. Севастополь	7597	7113	6499	6396	41	-484	-614	-103	-6355
Вінницька	3773	3356	2970	2817	3189	-417	-386	-153	372
Волинська	3286	2998	2576	2286	2582	-288	-422	-290	296
Дніпропетровська	17147	15780	14614	14760	17964	-1367	-1166	146	3204
Донецька	13281	13721	13495	13958	13720	440	-226	463	-238
Житомирська	2984	2765	2603	2476	2983	-219	-162	-127	507
Закарпатська	4250	3720	3221	3048	3910	-530	-499	-173	862
Запорізька	5987	5504	5037	4791	5408	-483	-467	-246	617
Івано-Франківська	4032	3339	2966	2801	3231	-693	-373	-165	430
Київська та м. Київ	71170	72959	72199	82525	88265	1789	-760	10326	5740
Кіровоградська	2041	1900	1728	1757	1993	-141	-172	29	236
Луганська	4107	4130	3995	4142	4196	23	-135	147	54
Львівська	7662	7952	7145	6613	6896	290	-807	-532	283
Миколаївська	4546	4114	3645	3325	4010	-432	-469	-320	685
Одеська	19561	16975	14121	12956	18419	-2586	-2854	-1165	5463
Полтавська	3586	3403	3212	3155	3299	-183	-191	-57	144
Рівненська	2806	2387	2085	1935	2301	-419	-302	-150	366
Сумська	2204	2039	1821	1850	2035	-165	-218	29	185
Тернопільська	2352	1998	1727	1518	1809	-354	-271	-209	291
Харківська	12167	11533	9921	9008	10513	-634	-1612	-913	1505
Херсонська	3667	3211	2947	2776	4313	-456	-264	-171	1537
Хмельницька	3842	3432	3051	2923	3510	-410	-381	-128	587
Черкаська	2949	2723	2389	2301	2562	-226	-334	-88	261
Чернівецька	2701	2455	2046	1820	2218	-246	-409	-226	398
Чернігівська	1841	1716	1617	1593	1847	-125	-99	-24	254
Разом	**209538**	**201224**	**187629**	**193529**	**211215**	**-8314**	**-13595**	**5900**	**17686**

Джерело: [9]

За даними таблиці 1 найбільша частка виданих кредитів домашнім господарствам традиційно припадає на Київську область та м. Київ. До речі, це вже сталою тенденцією як в частині зростання даної частки, так і її домінування. Так, у 2010 році частка кредитів, виданих домогосподарствам Київської області та м. Києва становила 33,97% від усього обсягу кредитування, а у 2014 р. – вона вже збільшилася до 41,79%. Далі за часткою, з огляду на регіональний принцип, слідує Одеська область. Частка виданих кредитів домогосподарствам якої у 2014 р. становила 8,72%, що є меншою від 2010 р. на 0,62%. Хоча, як свідчать дані таблиці 1, абсолютний обсяг виданих кредитів домогосподарствам банківськими установами, характеризувався неоднозначними тенденціями: у 2010 р. цей показник складав 19561 млн грн, а за результатами наступних років спостерігається щорічне зменшення зазначеного показника відносно до попереднього періоду; лише у 2014 р. відмічається зміна такої тенденції на протилежну та спостерігаємо його зростання до 18419 млн грн (хоча обсягів 2010 р. ще не досягнуто).

Аналогічна тенденція характерна і для Дніпропетровської області. Тобто незважаючи на зменшення обсягів кредитів, виданих домогосподарствам області впродовж досліджуваного періоду, їх частка у 2014 р. становила 8,51%, що на 0,33% більше, ніж у 2010 р. До лідерів як за обся-

Н. В. Ткаченко, В. В. Виговська, 2015

(cc) BY-NC

гами (13720 млн грн у 2014 р.), так і за часткою виданих кредитів домогосподарствам (6,5%), варто віднести і Донецьку область.

Серед аутсайдерів як за абсолютним, так і відносним індикаторами знаходяться Тернопільська та Чернігівська області. При цьому, частка виданих банківськими установами кредитів домогосподарствам зменшилася з 1,12% у 2010 р. до 0,86% у 2014 р., що є свідченням погіршення ділової активності економічних агентів. Стосовно оцінювання стану забезпечення домогосподарств через банківське кредитування, то, на жаль, така низька частка коштів, що надаються домогосподарствам, є вже сталою тенденцією для Чернігівської області: у 2010 році – 0,88%, а у 2014 р. – 0,87% (в середньому за досліджуваний період – 0,86%).

Для повноти дослідження дамо відповідь на питання стосовно активності фізичних осіб в частині користування кредитними та депозитними банківськими послугами.

Аналіз даних рисунку 2 свідчить, що кількісне зростання обсягу банківського кредитування спостерігалося впродовж 2007-2008 років. Така тенденція обумовлювалася сприятливими економічним середовищем, яке спостерігалося фактично до 2008 року.

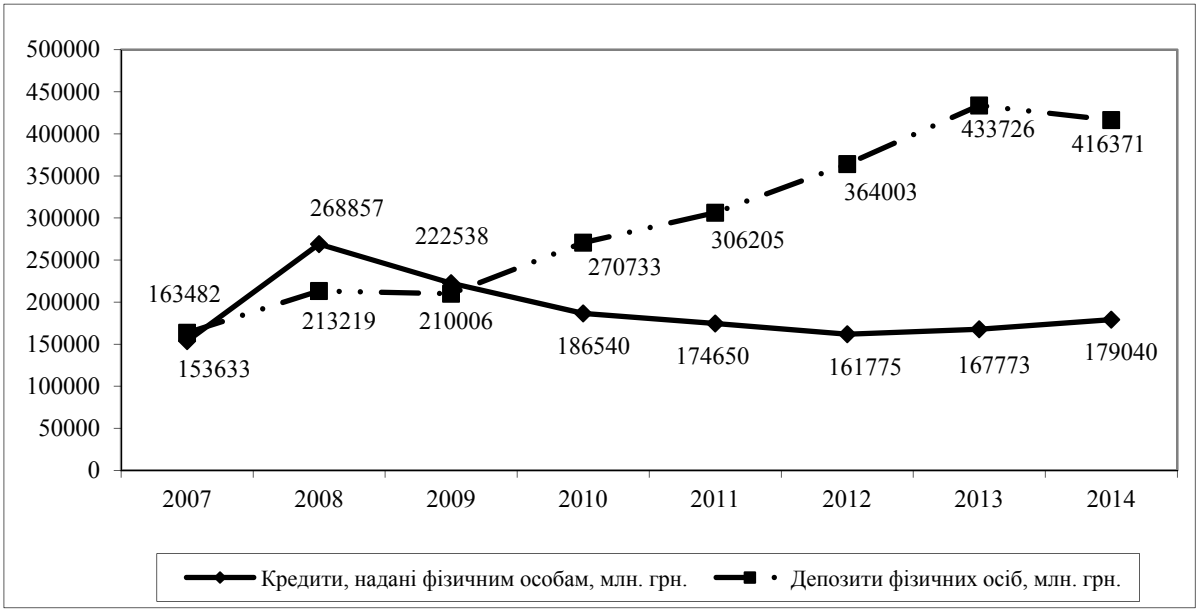

Рис. 2. Динаміка обсягів депозитів та кредитів, наданих фізичним особам банками України за період 2007–2014 рр., млн грн

Джерело: [9]

Але вже за підсумками 2009 року і до 2012 року характерною є тенденція до зниження обсягів кредитів, наданих фізичним особам. А вже починаючи з 2012 року відмічається незначне, але все ж таки пожвавлення кредитної активності банківських установ. Хоча вона, як і раніше, залишається низькою. Суттєве скорочення обсягів виданих кредитів порівняно із попереднім періодом спостерігалося у 2009 та 2010 роках відповідно на 46319 млн грн та 35998 млн грн. Варто відмітити, що на фоні щорічного зниження (2009-2012 роки) обсягів кредитів, виданих фізичним особам, простежується зростання обсягів депозитів фізичних осіб, зокрема найбільшого значення таке зростання порівняно з попереднім роком набуло у 2013 році, а саме на 69723 млн грн. При цьому, вагомим фактором зростання обсягу депозитів є, по-перше, прагнення частини населення створити «подушку безпеки» на непередбачені випадки; по-друге, зниження популярності альтернативних варіантів інвестицій; по-третє, капіталізація високих відсотків за депозитами та збереження позитивної прибутковості депозитів на тлі низької інфляції. Водночас, викликає занепокоєння результативність діяльності банків у 2014 році: на тлі зменшення величини депозитів на 17355 млн грн спостерігається зростання на 11267 млн грн обсягів кредитів, нада-

Н. В. Ткаченко, В. В. Виговська, 2015

(cc) BY-NC

них фізичним особам. До того ж ситуація ще більш загострюється. Так, з початку 2014 року відтік коштів фізичних осіб склав еквівалент 148,8 млрд грн.

В цілому впродовж 2014 року роздрібний кредитний портфель банківських установ збільшився на 6,72% та станом на 01 січня 2015 року становив 179040 млн грн. Але необхідно зазначити, що таке збільшення відбулося насамперед за рахунок значної девальвації національної валюти, в результаті чого балансова вартість залишків за кредитами значно зросла. При цьому, загальні обсяги роздрібного кредитування в доларовому еквіваленті значно скоротилися.

На жаль, ті економічні, політичні та соціальні умови, в яких сьогодні працюють банківські установи не є сприятливими для повноцінного їх розвитку. Як наслідок, варто говорити про скорочення кредитної активності банків на фоні погіршення платіжної дисципліни позичальників, формування значного обсягу проблемної заборгованості за кредитними портфелями банків, тощо.

Основною складовою роздрібного кредитного портфеля є споживчі кредити. На теперішній час споживче банківське кредитування залишається одним із перспективних напрямків розвитку банківської індустрії. Така позиція пояснюється й тим, що в структурі кредитування домогосподарств найбільшу частку займають споживчі кредити, які залишаються лідерами на ринку кредитування фізичних осіб (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка структури кредитування домашніх господарств впродовж 2007-2014 рр., %

Вид кредиту	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014 р.
Споживчі кредити	71,7	66,3	56,8	58,7	62,7	66,6	71,0	64,0
На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	25,4	31,5	41,0	39,1	35,0	31,1	26,6	34,0
Інші кредити	2,9	2,2	2,2	2,2	2,3	2,2	2,4	2,0
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: [9]

Найбільша частка споживчих кредитів у загальному обсязі кредитування домашніх господарств спостерігалася у 2007 році (71,7%). Впродовж 2008-2009 років відчутним було падіння частки даного виду кредитування до 56,8% у 2009 році. Такий тренд змінюється в протилежну сторону і за наслідками 2010 року знову ж таки активізується напрямок споживчого кредитування, в якому частка споживчих кредитів швидко зростає з 58,7% у 2010 році до 71,0% у 2013 році. Таке зростання на фоні розгортання фінансово-економічної кризи 2008-2010 років можна пояснити тим, що через відсутність джерел довгострокового фінансування розвиток саме споживчого кредитування став найбільш цікавим для банківських установ. За підсумками 2013 року частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, практично зрівнялася з часткою 2007 року. А вже 2014 рік є свідченням спадної тенденції – зменшення частки споживчих кредитів практично до рівня 2011 року. Основним видом споживчого кредитування залишаються кредити в готівковій формі та кредитні картки. Саме ці продукти, на нашу думку, являють собою ідеальний симбіоз для банківських установ, які обирають та впроваджують ефективні технології.

Проаналізуємо регіональну структурованість виданих банками споживчих кредитів (табл. 3).

З таблиці 3 видно, що лідерами в регіональній архітектоніці за обсягами виданих споживчих кредитів виступають Київська область та м. Київ (у 2014 р. обсяг виданих кредитів становив 46108 млн грн); Донецька область (у 2014 р. – 10368 млн грн) та Дніпропетровська область (у 2014 р. – 9586 млн грн). Стосовно областей, в яких за підсумками 2014 року було видано найменший обсяг споживчих кредитів порівняно з іншими регіонами, то тут варто відмітити Тернопільську область (у 2014 р. – 1162 млн грн), Чернігівську область (у 2014 р. – 1311 млн грн), Сумську область (у 2014 р. – 1369 млн грн) та Чернівецьку область (у 2014 р. – 1515 млн грн). До речі Тернопільська область, починаючи з 2012 року займає сталу позицію аутсайдера за обсягом виданих банками споживчих кредитів. При проведенні аналізу не беремо до уваги падіння досліджуваних показників по АР Крим, зважаючи на вихід українських банків із тимчасово анексованої території та на зменшення клієнтської бази в Донецькій та Луганській областях.

Н. В. Ткаченко, В. В. Виговська, 2015

(cc) BY-NC

Таблиця 3

Регіональний розподіл обсягів виданих споживчих кредитів банками України впродовж 2010-2014 років, млн грн

Показник	2011			2012			2013			2014		
	всього	в нац. валюті	в іноз. валюті	всього	в нац. валюті	в іноз. валюті	всього	в нац. валюті	в іноз. валюті	всього	в нац. валюті	в іноз. валюті
АР Крим та м. Севастополь	4483	2291	2192	4571	2609	1962	4659	3008	1651	26	6	20
Вінницька	1959	1130	829	1846	1239	607	1784	1357	427	1919	1333	586
Волинська	1875	910	965	1698	973	725	1539	976	563	1643	958	685
Дніпропетровська	9073	5242	3831	8587	5780	2807	9386	7300	2086	9586	6617	2969
Донецька	9299	6360	2939	10225	8112	2113	11180	9753	1427	10368	8615	1753
Житомирська	1742	1048	694	1681	1171	510	1628	1268	360	1832	1256	576
Закарпатська	2282	996	1286	1978	1066	912	1875	1181	694	2171	1137	1034
Запорізька	3218	1995	1223	3185	2227	958	3209	2482	727	3380	2369	1011
Івано-Франківська	2274	1087	1187	2071	1201	870	2003	1360	643	2167	1270	897
Київська та м. Київ	48882	28274	20608	51002	36504	14498	63210	52565	10645	61161	46108	15053
Кіровоградська	1294	837	457	1265	962	303	1344	1121	223	1467	1099	368
Луганська	2727	1887	840	2820	2196	624	3057	2634	423	2861	2332	529
Львівська	5235	2798	2437	5123	3493	1630	4811	3663	1148	4638	3300	1338
Миколаївська	2538	1435	1103	9648	1536	8112	2227	1701	526	2442	1638	804
Одеська	7177	2470	4707	6338	2978	3360	5983	3395	2588	7692	3599	4093
Полтавська	2224	1593	631	2191	1741	450	2231	1910	321	2248	1827	421
Рівненська	1508	751	757	1368	818	550	1262	873	389	1436	859	577
Сумська	1273	902	371	1199	971	228	1247	1081	166	1369	1152	217
Тернопільська	1357	605	752	1173	635	538	1034	663	371	1162	643	519
Харківська	6726	3713	3013	6006	3904	2102	5673	4191	1482	5967	3732	2235
Херсонська	2045	1071	974	1943	1230	713	1887	1357	530	2630	1572	1058
Хмельницька	2377	1204	1173	2143	1301	842	2073	1430	643	2362	1409	953
Черкаська	1639	1102	537	1615	1216	399	1592	1310	282	1741	1295	446
Чернівецька	1786	640	1146	1460	687	773	1280	746	534	1515	724	791
Чернігівська	1231	729	502	1231	729	502	1172	898	274	1311	912	399

Джерело: [9]

Н. В. Ткаченко, В. В. Виговська, 2015

(cc) BY-NC

Аналіз даних таблиці 3 свідчить, що за підсумками 2011 року кількість областей, в яких були видані споживчі кредити в іноземній валюті, була найбільшою. Зокрема, це в основному області Західного регіону України (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька та Одеська області). В наступні роки ситуація кардинально змінилася і на це вплинули такі фактори: по-перше, девальвація національної грошової одиниці, а, по-друге, свідоме ставлення позичальників до валютних кредитів.

Сучасна економічна ситуація в країні актуалізує появу потреби населення в додатковому фінансуванні, що в свою чергу призводить до зростання затребуваності програм споживчого беззаставного кредитування. Разом з тим більшою популярністю користуються короткострокові кредити на задоволення більш нагальних потреб. Враховуючи складну фінансово-економічну ситуацію в країні, наслідком якої є падіння доходів населення (тут позначився і зростання інфляції, і знецінення національної грошової одиниці), більшість банків переглянули свою стратегію кредитування і переорієнтувалися більшою мірою на видачу короткострокових кредитів до одного року і в меншою мірою на видачу середньострокових кредитів до трьох років. Щодо довгострокових кредитів понад п'ять років, то на ринку залишилося одиниці банків, які надають їх. Тому варто констатувати, що на даний момент найбільш затребуваними є короткострокові кредити.

Теперішній стан споживчого кредитування характеризується також і значним підвищенням вартості таких кредитів (середньозважена ставка в річному обчисленні за даними НБУ зросла з 22,3% у 2009 р. до 26,8% у 2014 р.). А вже у вересні 2015 року процентна ставка за кредитами домогосподарствам становила 29,3%.

Які ж можна виділити стримуючі причини розвитку споживчого кредитування в Україні. Звичайно ж основною є зростання рівня зубожіння населення, оскільки в світовій практиці в переважній більшості користуються даним видом кредиту представники середнього класу. До інших причин варто віднести слабкий рівень довіри до банківських установ, відсутність можливості об'єктивної оцінки кредитоспроможності позичальника, невпевненість у завтрашньому дні більшої частини населення, а отже і неможливість планування і прогнозування спроможності повернути суму боргу, тощо. Перелічені чинники стосувалися споживачів банківських послуг. А якщо розглянемо причини гальмування розвитку споживчого кредитування з боку банків, то основним утримувачем є зростання кредитного ризику, пов'язаного з необ'єктивною оцінкою кредитоспроможності фізичних осіб-позичальників та зростання обсягів проблемної заборгованості.

За оцінками банкірів, кількість клієнтів, які можуть бути потенційними клієнтами банку – 17 млн чоловік [10]. За статистичними даними роздрібні активи становили 11 млрд доларів, серед них за оцінками банкірів 8 млрд доларів – неробочі активи пов'язані з сегментом: іпотеки, автокредитування, малого та середнього бізнесу. Отже, залишається лише 3 млрд доларів робочих активів, які знаходяться в сегменті беззаставного роздрібного кредитування – кеш кредити або кредитні карти. Таким чином, якщо говорити про робочі активи в роздрібному сегменті 25-30% всіх активів роздрібу [10].

Висновки. Проведений аналіз споживчого банківського кредитування, зокрема в регіональному розрізі, дає можливість зробити висновок, що найголовнішим фактором, що зумовлює неоднорідний розвиток банківського споживчого кредитування в Україні є неоднаковий рівень соціально-економічного розвитку регіонів. В 2016 році, на жаль, немає підстав очікувати зростання рівня життя населення. Звідси зрозуміло, що спостерігатиметься уповільнення розвитку банківського роздрібного кредитування, зокрема іпотечного та автокредитування. Домінуючим, при цьому, залишиться споживче кеш-кредитування та задоволення споживчого попиту продуктом «кредитна картка». В перспективі звичайно спостерігатиметься тенденція до поступового зниження вартості банківських споживчих кредитів. Але, при цьому, варто зважити на дуже ризикові зовнішньоекономічні умови, тому про різке зниження ставок говорити не можна.

Незважаючи на зазначене споживче банківське кредитування залишатиметься одним із перспективних напрямків банківського бізнесу. Підтвердженням слугує і те, що, за дослідженнями банкірів, основним джерелом доходу банків у 2015 році стало кредитування населення [10].

Н. В. Ткаченко, В. В. Виговська, 2015

(cc) BY-NC

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Література

1. Вітка Ю. Правове регулювання споживчого кредиту: стан та перспективи / Ю. Вітка // Фінанси України. – 2013. – №10. – С. 75–86.
2. Волков А. В. О потребительском кредитовании / А. В. Волков // Банковское дело. – 2013. – №12. – С. 13–14.
3. Глущенко С. В. Кредитний ринок: інститути та інструменти : навч. посіб. / С. В. Глущенко; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. – 158 с.
4. Грищук Ю. П. Проблеми споживчого кредитування в Україні / Ю. П. Грищук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_NPM_2012/Economics/1_1167 50.doc.htm.
5. Ткаченко Н. В. Моніторинг проблемної заборгованості у роздрібному банківському кредитуванні / Н. В. Ткаченко, А. М. Харченко // Інноваційна економіка. – 2015. – №1. – С. 170–175.
6. Харченко А. М. Класифікація роздрібного банківського кредитування / А. М. Харченко // Схід. – 2014. – №6 (132). – С. 36-41.
7. Черкашина К. Ф. Теоретичні засади ідентифікації морального ризику у кредитних відносинах/ К. Ф. Черкашина // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – №2. – С. 73–85.
8. Шабанова Н. Н. Денежное обращение и кредит СССР: учебник / Н. Н. Шабанова. – Ташкент: Укитувчи, 1985. – 302 с.
9. Офіційний сайт Національного банку України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
10. Кредити кануть в лету? Банкіри розповіли про ситуацію українського кредитного портфеля [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://news.finance.ua/ua/news/-/363339/kredyty-kanut-v-letu-bankiry-rozpovily-pro-sytuatsiyu-ukrayinskogo-kredytnogo-portfelya.

References

1. Vitka, Yu. (2013). Pravove rehuliuvannia spozhyvchoho kredytu: stan ta perspektyvy [Legal regulation of consumer credit: status and prospects]. *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine, 10,* 75–86 [in Ukrainian].
2. Volkov, A. V. O (2013). O potrebitelskom kreditovanii [On consumer crediting]. *Bankovskoe delo – Banking, 12,* 13–14 [in Russian].
3. Hlushchenko, S. V. (2009). *Kredytnyi rynok: instytuty ta instrumenty : navch. posib [Credit market: Institutions and Instruments: tutorial].* Kyiv: PH. « Kyiv-Mohyla Academy» [in Ukrainian].
4. Hryshchuk, Yu. P. (2012). *Problemy spozhyvchoho kredytuvannia v Ukraini [Problems of consumer crediting in Ukraine].* Retrieved from: http://www.rusnauka.com/27_NPM_2012/Economics/1_1167 50.doc.htm. [in Ukrainian].
5. Tkachenko, N. V., & Kharchenko, A. M. (2015). Monitorynh problemnoi zaborhovanosti u rozdribnomu bankivskomu kredytuvanni [Monitoring of problem debts in the retail bank crediting]. *Innovatsiina ekonomika – Innovation Economy, 1,*170–175 [in Ukrainian].
6. Kharchenko, A. M. (2014). Klasyfikatsiia rozdribnoho bankivskoho kredytuvannia [The classification of retail bank lending]. *Skhid – East, 6 (132),* 36-41 [in Ukrainian].
7. Cherkashyna, K. F. (2012). Teoretychni zasady identyfikatsii moralnoho ryzyku u kredytnykh vidnosynakh [The theoretical basis of identification the moral risk in the credit relationship]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini - Formation of market relations in Ukraine, 2*, 73–85 [in Ukrainian].
8. Shabanova, N. N. (1985). Denezhnoe obrashchenie i kredit SSSR: uchebnik [Money and credit of the USSR: the textbook]. Tashkent: Ukituvch [in Russian].
9. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official site of the National Bank of Ukraine]. (n.d.). *www.bank.gov.ua* Retrieved from: www.bank.gov.ua. [in Ukrainian].
10. Bankiry rozpovily pro sytuatsiiu ukrainskoho kredytnoho portfelia [Bankers told about the situation of Ukrainian credit portfolio]. (n.d.). *news.finance.ua* Retrieved from: http://news.finance.ua/ua/news/-/363339/kredyty-kanut-v-letu-bankiry-rozpovily-pro-sytuatsiyu-ukrayinskogo-kredytnogo-portfelya. [in Ukrainian].

Надійшла 07.09.2015

Н. В. Ткаченко, В. В. Виговська, 2015

(cc) BY-NC